

така форма, як залучення в країну іноземного капіталу. З його допомогою вирішується відразу декілька завдань, причому не тільки фіскального, а й економічного характеру, скорочуються бюджетні витрати, призначені на фінансування капітальних вкладень (а виходить, зменшується розрив між прибутками і витратами), розширюється база для виробництва товарів і послуг, з'являється новий платник податків (отже, збільшуються дохідні надходження в бюджет), поліпшується стан платіжного балансу» [5, с. 20].

Паралельно Україні потрібно також враховувати таку форму, як залучення в країну іноземного капіталу, а також проводити ефективні ринкові реформи економічно-соціальної сфери та стабільного економічного зростання на засадах створення сприятливих умов для похвалення діяльності суб'єктів господарювання за рахунок вдосконалення найважливіших ринкових інститутів, зняття штучних обмежень для підприємницької діяльності; сприяння активізації внутрішнього попиту на вітчизняні товари як основи для відновлення стабільного економічного зростання.

Реалізація відповідної фінансової політики передбачає залучення значних капіталовкладень, мобілізацію яких здійснюють у результаті проведення операцій на внутрішньому та зовнішніх фінансових ринках. Із поглибленням глобалізаційних процесів стають очевиднішими недоліки фінансових ринків, що особливо гостро проявляються у країнах, основним фактором циклічності розвитку економіки яких є екзогенна ситуація на фінансових та товарних ринках.

Окрім того, для забезпечення бюджетної рівноваги та активізації фінансового механізму управління бюджетним дефіцитом з метою нівелювання впливу коливань показників фінансових ринків на вітчизняну економіку доцільно вирішити такі завдання:

- узгодити фіскальну політику держави з визначеним курсом фінансової політики на середньострокову перспективу;
- використання акумульованих фінансовими інститутами заощаджень з метою підтримання оптимального обсягу внутрішнього попиту у разі низької ділової активності та існування тіньового сектору економіки тощо.

Але все ж таки можна підтвердити той факт, що ідеально-го методу подолання дефіциту досі не існує. Всі існуючі шляхи мають негативні наслідки. Нейтральне збалансування бюджету можливе лише в довгостроковому періоді.

Висновки

Отже, слід зазначити, що навіть при тому, що бюджетний дефіцит і державний борг – самі по собі не є катастрофічними явищами, їхнє збільшення може вести до серйозних негативних наслідків не тільки економічного, а й чисто політичного характеру. В сучасних умовах уряд має постійно контролювати розмір бюджетного дефіциту, інакше він здійснюватиме дестабілізуючий вплив на соціально-економічний розвиток країни. Необхідно приділяти більше уваги збільшенню доходів держави шляхом подолання безробіття, поліпшення податкової системи, удосконалення приватизації державного житла, поліпшення фінансового стану суб'єктів господарювання та ін.

В Україні має бути такий дефіцит бюджету, який можливо профінансувати. Це той дефіцит, джерела фінансування якого чітко визначені та гарантовані за надходженням. Якщо цього не зробити якнайшвидше, на казначейському рахунку знову не буде грошей. Отже, країна не зможе нормально фінансувати свої видатки, відбуватимуться затримки з відшкодуванням ПДВ, авансове стягування податків, урізання всіх інвестиційних витрат. Країні терміново потрібно відновлювати свій основний баланс – бюджетний. Але, дивлячись з іншого боку, нестабільна ситуація в економіці країни має одну позитивну рису – наближення до критичної межі викликає нагальну необхідність прориву, прогресивних явищ, термінових і якісних змін.

Список використаних джерел

1. Деменюк О.В., Глухова В.І. Бюджетна безпека України як складова фінансової: стан та перспективи // Наука й економіка, – 2010. – №1 (17). – С. 16–21.
2. Невінчаний І.С. Основні шляхи подолання бюджетного дефіциту в Україні / І.С. Невінчаний // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – №6. – С. 98–101.
3. Павлова Л.П. Економічна характеристика бюджетного дефіциту // Фінанси України. – 2008. – №3. – С. 15–20.
4. Редіна Н.І., Гордєєва Л.П. Дефіцит бюджету й основні шляхи його подолання в Україні // Фінанси України. – 2009. – №5. – С. 93.
5. Федосов В., Гладченко Л. Бюджетний дефіцит у контексті західної фінансової теорії і практики // Финансовые риски. – 2009. – №3. – С. 19–32.

*І.А. ВИСОЦЬКИЙ,
аспірант, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана*

Державний фінансовий контроль: дискусії щодо визначення

У статті розглянуті теоретичні засади формування державного фінансового контролю, розглянуто думки

авторів щодо трактування даного поняття, а також запропоновано групування визначень державного фінан-

сового контролю за різними аспектами.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, державний бюджет, державні органи.

В статье рассмотрены теоретические основы формирования государственного финансового контроля, рассмотрены мнения авторов относительно трактовки данного понятия, а также предложены группировки определений государственного контроля по различным аспектам.

Ключевые слова: государственный финансовый контроль, государственный бюджет, государственные органы.

The article deals with the theoretical basis of the state financial control, considered opinions of the author's interpretation of this concept, and suggested the group definitions of state financial control over various aspects.

Keywords: state financial control, the state budget, state agencies.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення реформування економічних відносин в Україні охоплює тією чи іншою мірою всі сфери діяльності суспільства, зокрема й фінансовий контроль і важливу його складову – державний фінансовий контроль. Тільки належне використання контролю в управлінні державними фінансовими ресурсами дасть можливість створити необхідні передумови для здійснення в державі ефективної економічної політики. Тому розбудова цілісної системи фінансового контролю є важливим кроком у забезпеченні функціонування системи державної влади й викликає особливе зацікавлення як у теоретичному, так і в практичному плані.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідження окремих аспектів теорії і практики державного фінансового контролю займалися такі вчені, як С.І. Юрій, В.М. Федосов, І.Б. Стефанюк, О.Д. Василик, В.С. Загородський, Л.В. Гуцаленко, І.Р. Чуй, Л.К. Воронова та інші. Слід відмітити, що науковці приділяли увагу таким проблемам, як з'ясування правової природи державного фінансового контролю, удосконалення понятійного апарату по лінгвістично-правовим аспектах уніфікації фінансово-правової термінології, виявлення та вирішення практичних проблем. Проте, незважаючи на численні дослідження в зазначеній сфері, у зв'язку з нестабільною економічною ситуацією в країні є потреба в постійному аналізі та вдосконаленні сфери державного фінансового контролю, що становить безпосередній інтерес до дослідження та вивчення.

Мета статті – обґрунтування сутності державного фінансового контролю та визначення аспектів, за допомогою яких слід трактувати дане поняття.

Виклад основного матеріалу. Наявність фінансового контролю об'єктивно обумовлена тим, що фінансам як економічній категорії притаманні не тільки розподільча, а й контрольна функції. Тому використання державою для виконання своїх функцій фінансового інструментарію вимагає здійснення відповідних контрольних заходів. Таким чином, державний

фінансовий контроль слід розглядати як об'єктивну форму реалізації контрольної функції фінансів, що відображає й уточнює всі стадії кругообігу суспільного продукту, забезпечує раціональне співвідношення між потребами у фінансах і наявністю грошових ресурсів. Своєрідність державних фінансів перехідного періоду, їх глибока внутрішня суперечливість, незавершеність процесів переходу від економіки одного типу до економіки зовсім іншого типу найбільш конкретно проявляються в державному фінансовому контролі. Це зумовлено його об'єктивною роллю в реалізації державної фінансової політики, його складністю і всеохоплюючим характером. Різними своїми аспектами державний фінансовий контроль так чи інакше зачіпає інтереси практично кожного громадянина і всіх без винятку юридичних осіб.

Державний фінансовий контроль є однією із найважливіших функцій державного управління, значення якої дедалі зростає. Тільки належне використання контролю в управлінні державними фінансовими ресурсами дасть можливість створити необхідні передумови для здійснення в державі ефективної економічної політики. Тому розбудова цілісної системи фінансового контролю є важливим кроком у забезпеченні функціонування системи державної влади і викликає особливе зацікавлення як у теоретичному, так і в практичному плані.

Слід зауважити, що в науковому плані питання державного фінансового контролю вивчене і розроблене недостатньо. Це пояснюється тим, що протягом минулих років його роль як елемента єдиної системи державного управління припинувалася, і лише кризовий стан економіки держави та державних фінансів змусив привернути увагу до практики здійснення державного фінансового контролю. Специфічне ставлення до державного фінансового контролю, його недооцінка зумовлені також тим, що він здійснюється у площині переплітання державних, регіональних, корпоративних та індивідуальних інтересів.

Щодо теоретичної частини визначення суті державного фінансового контролю вчені дотримуються спільних положень, проте в деяких напрямках його реалізації мають власний підхід. Тому доцільним є виділення певних аспектів, за яких слід здійснити групування визначень державного фінансового контролю.

1. Вид діяльності

Найбільш поширеним аспектом, який характеризує сутність державного фінансового контролю, є вид діяльності. Так, Ю. Воронін стверджує, що державний фінансовий контроль – це регульована правовими нормами діяльність державних органів і органів місцевого самоврядування з перевірки формування, розподілу, цільового, ефективного і раціонального використання фінансових ресурсів держави і органів місцевого самоврядування, використання державної і комунальної власності відповідно до чинного законодавства з метою виявити й попередити недоліки в роботі підконтрольних об'єктів [1].

У свою чергу, А.Г. Зюнькін розглядає державний фінансовий контроль як діяльність державних органів щодо забезпечення законності, фінансової дисципліни при мобілізації, розподілі та використанні коштів і матеріальних цінностей [6].

Цікавою є думка Л.К. Воронової, що державний фінансовий контроль – це регламентована правовими нормами діяльність державних і муніципальних та інших публічних органів з перевірки своєчасності й точності планування, обґрунтованості й повноти надходження коштів у відповідні фонди, правильності та ефективності їх використання [2].

2. Комплекс заходів

За цим аспектом подає дефініцію поняття державний фінансовий контроль Л.В. Дікань: «Комплекс цілеспрямованих заходів органів, їх підрозділів чи службових осіб, які здійснюють державний фінансовий контроль у межах повноважень, встановлених законодавством України, з метою упередження, виявлення та припинення фінансових правопорушень на підконтрольному об'єкті щодо його фінансово-господарської діяльності, а також забезпечення законності, фінансової дисципліни та ефективності формування і витрачання коштів, у тому числі бюджетних, та інших активів у процесі володіння, розпорядження, використання і відчуження державного майна, відшкодування збитків та встановлення міри відповідальності у разі порушення фінансового, в тому числі бюджетного, законодавства» [5].

Крім того, В.В. Гулько розглядає державний фінансовий контроль як здійснюваний уповноваженими державними органами комплекс заходів зі спостереження і перевірки процесу фінансової діяльності [2].

3. Вид контролю

У своїх працях Л.В. Гуцаленко пропонує таке визначення: «Державний фінансовий контроль – різновид фінансового контролю, що здійснюється відповідними органами державного фінансового контролю, який полягає у встановленні фактичного стану справ щодо дотримання вимог чинного законодавства на підконтрольному об'єкті, спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності в ході формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів, що належать державі, а також використання коштів, що залишаються у суб'єкта фінансових правовідносин у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів, державних позабюджетних фондів та кредитів, отриманих під гарантії Кабінету Міністрів України» [4].

Крім того, Л.К. Воронова розглядає державний фінансовий контроль як особливий вид державного контролю, що пов'язаний з діяльністю фінансових органів із виявлення порушень законності, фінансової дисципліни та доцільності під час формування, розподілу й використання державних і муніципальних грошових фондів [8].

В.С. Загородський трактує державний фінансовий контроль як контроль законодавчих і виконавчих органів влади всіх рівнів, а також спеціально створених установ за фінан-

совою діяльністю економічних суб'єктів із застосуванням певних методів і прийомів.

У свою чергу, Н. І. Хімічев під державним фінансовим контролем розуміє контроль за законністю та доцільністю дій зі створення, розподілу та використання грошових фондів держави і суб'єктів місцевого самоврядування з метою ефективного соціально-економічного розвитку країни та регіонів [9].

4. Наукова дисципліна

Зростання ролі державного фінансового контролю в умовах економічної кризи призвело до того, що для вивчення сутності даного поняття ввели та вводять у вищих навчальних закладах окрему дисципліну «Державний фінансовий контроль», яка дасть змогу більш детально зупинитися на вивченні понять фінансового контролю, його системи та складових.

Тому доцільним, на нашу думку, є запропонувати визначення державного фінансового контролю як наукової дисципліни, яка вивчає діяльність державних фінансових органів, що здійснюють контроль за формуванням та використанням коштів бюджету.

Слід відмітити, що при ідентифікації поняття «державний фінансовий контроль» найчастіше спостерігається такий підхід: про його наявність твердять, якщо предметом контролю є державні фінанси та якщо його здійснює суб'єкт державної влади чи державного управління. Втім, на таке визначення державного фінансового контролю пристати не можна. Адже, як стверджує І.Б. Стефанюк, в ньому не враховується, що держава визначає й контролює дотримання норм щодо використання не тільки державних фінансів, а й фінансових ресурсів, які перебувають у розпорядженні приватних суб'єктів господарювання й населення. Йдеться, наприклад, про контроль виплати мінімальної заробітної плати, діяльність самоврядних фондів, залучення коштів громадян банками і кредитними спілками, про реалізацію постприватизаційних зобов'язань, достовірність фінансової звітності, грошові операції, що можуть зашкодити фінансовій безпеці держави. Предметом такого контролю є не лише державні фінансові ресурси, а й ресурси підприємницьких структур і населення, тобто загалом фінансові ресурси держави та управління ними [7].

Висновки

Специфічність фінансів, їхня глибока внутрішня суперечливість, незавершеність при переході від економіки одного типу до економіки зовсім іншого типу найрельєфніше проявляються в державному фінансовому контролі. Це зумовлено його об'єктивною роллю в реалізації державної фінансової політики, його складністю і всеохоплюючим характером. Різними своїми аспектами фінансовий контроль так чи інакше зачіпає інтереси практично кожного громадянина і всіх без винятку юридичних осіб. Фінансовий контроль є однією з завершальних стадій управління фінансами. Водночас він є необхідною умовою ефективності цього управління в цілому. Деякі науковці перебільшують значення слова «фінансовий» у понятті «державний фінансовий контроль», водночас недооцінюючи ознаку «дер-

жавний». Такий підхід, на нашу думку, є непродуктивним, тому що від визначення змісту категорії «державний фінансовий контроль» залежить його якість та подальший розвиток. Складність розуміння фінансового контролю зумовлена складністю розуміння теоретичного визначення державного фінансового контролю, і, звісно, виходячи з цього виникає проблема розуміння самих фінансів. Так само як фінанси є основою суспільної діяльності в будь-якій сфері і водночас відображають її матеріальну результативність, так і державний фінансовий контроль виступає в ролі свого роду лакмусового папірця, за допомогою якого проявляється весь процес руху фінансових ресурсів, починаючи зі стадії їх формування, що необхідно для початку здійснення діяльності в будь-якій сфері публічного життя, і завершуючи одержанням фінансових результатів цієї діяльності. Тому визначення теоретичного поняття є необхідним першоджерелом для розуміння фінансової сфери.

Список використаних джерел

1. Воронин Ю. Государственный финансовый контроль в социальной сфере [Текст] / Ю. Воронин // Экономист. – 2000. – №1. – С. 16–23.

2. Воронова Л.К. Финансовое право Украины [Текст]: підручник / Л.К. Воронова. – К.: Прецедент; Моя книга, 2007. – 448 с.

3. Гулько В.В. Удосконалення механізму державного фінансового контролю в Україні / В.В. Гулько // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №12. – С. 181–185.

4. Гуцаленко Л.В. Державний фінансовий контроль [Текст]: навч. посіб. / Л.В. Гуцаленко, В.А. Дерій, М.М. Куцупатрий. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 424 с.

5. Дікань Л.В. Контроль і ревізія: навч. посіб. / Л.В. Дікань. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 327 с.

6. Зюнькін А.Г. Финансовое право [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – 4-те вид., доп. / А.Г. Зюнькін. – К.: МАУП, 2007. – 568 с.

7. Стефанюк І.Б. Державний фінансовий контроль: проблеми ідентифікації та визначення системи // Фінанси України. – 2009. – №11. – С. 12–19.

8. Финансовое право Украины [Текст]: навч. посіб. / За ред. Л.К. Воронової. – К.: Правова єдність, 2009. – 395 с.

9. Финансовое право [Текст]: учебник / под ред. Н.И. Химичева. – М.: БЕК, 1996. – 530 с.

А.В. БОДЮК,
к.е.н., доцент, УАБП

Принципи прогнозування фіскального розвитку природно-ресурсного господарства

Проаналізована система поєднаних загальнонаукових, прикладних і бюджетних принципів прогнозування фіскальних надходжень від суб'єктів господарювання з орієнтацією на придатність прогнозів для фіскального планування.

Ключові слова: прогнозування, фіскальні надходження, фіскальне планування, природно-ресурсне господарство.

Проанализирована система объединенных общенаучных, прикладных и бюджетных принципов прогнозирования фискальных поступлений от субъектов хозяйствования с ориентацией на пригодность прогнозов для фискального планирования.

Ключевые слова: прогнозирование, фискальные поступления, фискальное планирование, природно-ресурсное хозяйство.

The system of coupled general scientific, engineering and budget forecasting principles of fiscal revenues from business entities, with a focus on the suitability of forecasts for fiscal planning.

Постановка проблеми. Прогнозування розвитку природно-ресурсних господарства (ПРГ) необхідно розглядати як

передбачення результативності господарських процесів і одночасно їх фіскального відображення у формі показників державного бюджетування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, тобто передбачення і надходження коштів до бюджету. Оскільки результати господарської діяльності являють собою, по суті, базу нарахування фіскальних платежів.

На макрорівні у процесах аналізованого прогнозування беруть участь суб'єкти державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України. До них належать органи державної влади, які розробляють, затверджують прогнозні показники та програмні документи економічного і соціального розвитку, а саме: Кабінет Міністрів України, уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики, інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим.

На мікрорівні у прогнозуванні беруть участь місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, природно-ресурсні суб'єкти господарювання.

Тому для макро- і мікрорівнів необхідна система методів і принципів прогнозування розвитку показників природно-ресурсного господарства і фіскальних платежів його суб'єктів господарювання.